

ORGANIZAȚIA SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY ȘI REPUBLICA MOLDOVA

ILEANA STĂNCULESCU*

Abstract. *The Swedish government sustains different organizations in order to contribute to the development of other countries. One of these organisations is Styrelsen för Internationellt Utvecklingssamarbete — SIDA (Swedish International Development Cooperation Agency).*

SIDA is protecting the human rights, democracy, peace and all the principles of the European Union.

The government has approved a strategy for developing the cooperation with Moldova during 2007-2010, which is to be continued by the plan of cooperation 2011-2014.

Keywords: *SIDA, Sweden, Moldova, Eastern partnership, European Union.*

1. Ce este SIDA?

SIDA (Swedish International Development Cooperation Agency) este o organizație de colaborare și întrajutorare internațională pentru regiunile geografice aflate într-o stare precară de dezvoltare și unde drepturile omului nu sunt respectate (pentru a oferi doar câteva exemple: India, Africa de Sud, Vietnam, Republica Moldova etc.).

Organizația este alcătuită și funcționează pe ideea că o parte consistentă din sumele cu care cetățenii suedezi sunt impozitați ar trebui alocată luptei împotriva sărăciei, care în mod evident are forme diverse în funcție de realitățile politice, geografice și culturale de pe glob. Prin această organizație, autoritățile suedeze doresc să contribuie la dezvoltarea calității vieții cetățenilor de pretutindeni.

SIDA a luat naștere în forma actuală în 1965 și „lucrează din ordinul Parlamentului suedez și al guvernului, pentru a diminua gradul de sărăcie în lume. Acest lucru presupune colaborare și perseverență. Suedia susține, printr-o politică de întrajutorare și dezvoltare, țări din Africa, Asia, Europa și America latină. Fiecare țară este răspunzătoare de dezvoltarea ei. SIDA livrează resurse și stimulează cunoașterea și competența — elemente care fac lumea mai bogată”¹.

* Asist. cercet. dr. în cadrul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, Academia Română; conf. univ. dr. Universitatea Spiru Haret, București.

¹ Vezi articolul „Sida Partnership Forum — där goda idéer möts”, SIDA, articol nr. SIDA52628sv (<http://sidapublications.citat.se>), Edita, Härnösand, 2009.

Resursele oferite de Suedia prin organizația SIDA se bazează în principal pe ideea intereselor reciproce și mai ales pe aceea a conștientizării responsabilităților colective pe care le avem. Principiul propus de SIDA este cel numit *win-win*, un triplu câștig (într-un joc cu actori multipli), adresat în principal persoanelor din țări subdezvoltate, *actorilor* din țările care colaborează la proiect și în al treilea rând *actorilor* suedezi.

Pentru a-și atinge obiectivele propuse, organizația SIDA colaborează așadar cu:

a. *actori naționali*

În Suedia, actorii sunt reprezentați de organizații independente², autorități și întreprinderi. Fiecare dintre aceste categorii joacă un rol important în procesul dezvoltării și colaborării, din perspectiva rolului și a funcției pe care fiecare o deține în societatea suedeză.

b. *actori internaționali*

SIDA colaborează pe plan internațional cu organisme financiare de întraajutorare, precum Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, dar și cu organisme din diferite țări.

Această proiectie tripartită a proiectelor economice de susținere a zonelor subdezvoltate este percepută de guvernul suedez drept o structură a viitorului, în care fiecare dintre cele trei elemente principale implicate are de câștigat din multiple puncte de vedere.

În schema generală a procesului de ajutorare a țărilor subdezvoltate, este deci necesară colaborarea mai multor actori și colaboratori pentru a atinge un nivel cu rezultate valabile, precum și aplicarea unei strategii transparente și coerente în derularea proiectelor de finanțare.

În concordanță cu principiile societății suedeze, toate informațiile sunt disponibile cetățenilor, care pot oricând să se informeze cu privire la felul în care guvernul gestionează fondurile impozitelor statale la care fiecare dintre ei contribuie anual.

„În calitate de Ministru pentru dezvoltarea cooperării internaționale, am o dublă răspundere: răspund în mod individual în fața oamenilor din țările cu care colaborăm, dar totodată răspund în fața fiecărui cetățean suedez care plătește impozit. Suportul suedez ar trebui să ajungă acolo unde este mai mare nevoie de el” — afirma Gunilla Carlsson³.

Sediul central al SIDA se află în Stockholm, pe Valhallavägen, având și sedii anexe în Härnösand⁴ și în orașul Visby din Gotland⁵. Organizația are totodată angajați în toate țările cu care SIDA colaborează.

1. a. *Structura organizației SIDA*

De la 1 ianuarie 2011 structura organizatorică cuprinde 9 departamente pe lângă secretariatul directorului general. Din cele 9 departamente, 4 se ocupă de

² Enumerăm organizațiile care au stipulate contracte cadru cu SIDA: Afrikagupperna, Diakonia, Naturskyddsforeningen, Rädda barnen, Svenska kyrkan, Världsnaturfonden.

³ Ministrul pentru dezvoltarea cooperării internaționale, Gunilla Carlsson, interviu în cotidianul „Dagens Nyheter”, 27 august 2007.

⁴ Härnösand, oraș pe coasta de vest a Suediei. Pentru informații, vezi: <http://www.harnosand.se>.

⁵ Gotland este una dintre cele mai mari insule din arhipelagul scandinav, situată în Marea Baltică. Orașul capitală al insulei este Visby.

instrumentalizarea contribuțiilor și 5 departamente se ocupă de sprijinire și coordonare.

O mare parte din contribuții este dirijată spre autoritățile țărilor cărora li se adresează.

Întreaga activitate a organizației SIDA se bazează de fapt pe strategiile privitoare la procesul de colaborare cu alte țări în sprijinirea dezvoltării anumitor regiuni decise de guvern. Tot guvernul suedez este cel care hotărăște în ce măsură și prin ce mijloace specifice se va implica Suedia în probleme legate de aspecte comerciale și în probleme de ordin social, precum: echitate, respectarea drepturilor omului, HIV etc.

1. b. *Activitatea organizației SIDA*

Activitatea institutului se desfășoară pe două paliere:

a. *organizarea unor întâlniri și simpozioane* destinate cercetătorilor, dar și membrilor societății civile

În anul 2009, organizația numită *SIDA Civil Society Center* și-a schimbat denumirea în *SIDA Partnership Forum*. Schimbarea s-a datorat în principal faptului că au fost implicate și alte grupuri țintă în activitatea forumului. Forumul *SIDA Civil Society Center* se adresa exclusiv societății civile, pe când structura actuală a noului forum are o activitate diversificată. Activitatea forumului se desfășoară în localurile nou alcătuite din Härnösand, având totodată o largă platformă pe internet unde persoane din întreaga lume pot apela, primind îndrumări și răspunsuri⁶.

b. *programe de întraajutorare*

Suedia sprijină masiv dezvoltarea economică a altor țări, prin ajutoare financiare către *Early Transition Countries Support Fund (ETC)*⁷, fond care este administrat de Banca Europeană pentru dezvoltare. Fondul ETC este activ în Republica Moldova, dar și în alte țări, precum Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Kîrgîzstan, Tadjikistan, Uzbekistan și Mongolia, și este cofinanțator în cadrul proiectelor care vizează dezvoltarea sectorului privat, precum și a infrastructurii.

Guvernul suedez a acordat în 2008 o susținere financiară derulată pe trei ani către *EU Neighbourhood Investment Facility (NIF)* — o organizație activă în cadrul țărilor vecine la sud și la est cu Uniunea Europeană. În cadrul segmentului de țări care se învecinează la est cu UE, NIF desfășoară o bogată activitate prin proiectele derulate în Ucraina, Belarusu, Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan. Există destule argumente ca rezultatele pozitive ale acestor investiții să fie urmate de ale surse de finanțare în zonele citate mai sus pe viitor.

Suedia joacă totodată un rol deosebit când vine vorba despre sugestii în legătură cu procesul de preaderare al unor țări de la granițele UE, precum Republica Moldova.

⁶ Vezi: <http://www.sida.se>.

⁷ Pentru bugetul cu care participă Suedia la acest fond, vezi: <http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/etc.pdf>.

Organizația SIDA are drept obiective centrale:

- să propună și să dezvolte strategii și politici de colaborare, în urma solicitării guvernului suedez;
- să ofere un mediu adecvat pentru desfășurarea strategiilor guvernului și să distribuie fondurile alocate de guvern în acest scop;
- să facă parte integrantă din efortul Suediei de a colabora și de a intra în dialog cu alte țări și organizații internaționale, pe diferite teme și probleme.

Referindu-ne la fondurile alocate, acestea au mai multe forme prin care se îndreaptă către zonele indicate: prin ajutor bugetar, prin programe de întraajutorare sau prin proiecte de întraajutorare.

În fiecare an, activitatea organizației este evaluată și controlată de guvern, în virtutea principiului transparenței, iar datele concrete se pot găsi pe *site-ul* Ministerului de Externe suedez.

În ceea ce privește colaborarea cu țările din jurul Mării Baltice, acestea reprezintă o prioritate pentru organizație, deoarece există fonduri speciale alocate care se îndreaptă către zona respectivă, având drept obiective: dezvoltarea comerțului, a colaborării între țări, a dezvoltării sectorului energetic, social, dar și pentru a rezolva anumite probleme legate de mediu, sănătate, precum și siguranța cetățeanului.

Organizația SIDA dispune de peste jumătate din bugetul de întraajutorare al Suediei, buget care rezultă din sumele depuse de fiecare suedez în parte ca impozit în fiecare an. Guvernul suedez este entitatea care decide cum se distribuie bugetul de stat și deci și ce parte din acesta ar trebui să aloce asistenței internaționale, prin organizația SIDA. Pentru anul 2011, bugetul de întraajutorare este de 35,2 miliarde coroane suedeze⁸, adică mai mult cu 3,7 miliarde față de anul trecut.

Din acest buget, SIDA coordonează circa 17,5 miliarde de coroane.

În anul 2007, guvernul suedez a decis ca ajutoarele suedeze acordate în regim de acorduri bilaterale să se adreseze cu precădere la aproximativ 30 de țări. Focusarea pe un număr limitat de țări ar trebui să fie pe deplin încheiată în anul 2012.

Selecția țărilor a fost făcută în funcție de scopurile centrale ale organizației SIDA și anume:

- lupta împotriva sărăciei în Africa
- procesul de reforme în Europa
- asigurarea siguranței și păcii prin intervenția în zone de conflict și postconflictuale
- interesul pentru a apăra drepturile omului
- sprijinirea democrației.

În funcție de aceste obiective, membrii SIDA propun mai multe linii de finanțare și dezvoltare, pe termen lung și pe termen delimitat, în scopul asigurării păcii în zonă, sau pentru a sprijini procesul de reformă în vederea aderării la Uniunea Europeană. În această ultimă categorie se încadrează, printre alte țări (Alba-

⁸ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/33/07/53ddf3aa.pdf>. Pentru Republica Moldova, vezi p. 6.

nia, Georgia, Kosovo, Macedonia, Serbia, Turcia, Bosnia-Herțegovina și Ucraina), și Republica Moldova.

Guvernul suedez are o linie specială de acțiune destinată *reformelor din Europa de Est și Asiei Centrale*⁹, din care a făcut parte și România înainte de aderarea la Uniunea Europeană. În momentul de față, fonduri importante sunt destinate regiunilor strategice din Asia Centrală, Albaniei, Bosniei-Herțegovina, Kosovo, Macedoniei, Republicii Moldova, Georgiei, Serbiei, Turciei, Ucrainei și Belarusului.

Ministrul pentru dezvoltarea cooperării internaționale, din cadrului Ministerului de Externe suedez, Gunilla Carlsson,¹⁰ afirma în 2007, cu ocazia lansării listei țărilor care sunt prioritare în demersul de ajutor și suport financiar, că „aceasta este doar începutul unei mari schimbări, care vizează trecerea de la un sprijin financiar pasiv către o politică de dezvoltare activă, asupra căreia ar trebui să fim mândri. Este o linie politică ce își propune să facă bine acolo unde este mai mult nevoie”¹¹.

Ar trebui precizat că activitatea de reformă organizată și desfășurată prin fondurile pentru Europa de Est nu se desfășoară exclusiv prin SIDA, ci și prin colaborarea cu alte instituții suedeze, precum: Institutul Suedez (Svenska Institutet¹²), Strålsäkerhetsmyndigheten¹³, Folke Bernadotteakademin¹⁴, precum și prin cancelaria guvernului.

Scopurile activității de reformă în Europa de Est vizează următoarele obiective:

- întărirea democrației
- dezvoltare corectă și durabilă
- intensificarea apropierei de Uniunea Europeană și de principiile pe care se clădește aceasta.

În actele guvernului se precizează necesitatea alocării unui segment din bugetul național Europei de Est, prin faptul că „în cursul anului 2009, Europa Centrală, de Est și aria Balcanilor de Vest a avut cea mai accentuată scădere economică de când a început în anii '90 procesul de trecere către economia de piață. BNP a scăzut în medie cu aproape 6 procente, până la 10 procente în țări precum Estonia, Letonia, Lituania, Armenia și Ucraina. Regiunile menționate mai sus au

⁹ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/33/07/53ddf3aa.pdf>. Pentru Republica Moldova, vezi p. 54.

¹⁰ Gunilla Carlsson — Ministru pentru Dezvoltarea Cooperării Internaționale — este răspunzătoare de politica de dezvoltare globală, corectă și durabilă, ca parte din politicile de dezvoltare ale Suediei.

¹¹ Gunilla Carlsson, interviu în cotidianul „Dagens Nyheter”, 27 august 2007.

Vezi: <http://regeringen.se/sb/d/8582/a/86576>.

¹² Vezi: www.si.se. Institutul Suedez are burse și stagii de pregătire destinate în mod special țărilor baltice. Stagiile vizează diferite domenii, dar în mod special dezvoltarea statutului femeii în societate, prin implicarea acesteia în mod corect în viața economică. Institutul Suedez accentuează de asemenea importanța deosebită pe care învățământul și cultura o au în dezvoltarea unei țări, precum și în dezvoltarea cooperării dintre diferite zone culturale și geografice.

¹³ Vezi: www.stralsakerhetsmyndigheten.se. Este o organizație care luptă pentru protejarea individului acum și în viitor de radiații nocive, care i-ar împiedica o viață normală.

¹⁴ Vezi: www.folkebernadotteacademy.se. Academia Folke Bernadotte a fost inaugurată în anul 2002 cu finanțare guvernamentală, cu scopul de a întări și de a dezvolta capacitatea Suediei de a interveni activ în zone internaționale de conflict și de a încerca să fie prezentă în arii de criză cu scopul de a reinstaura pacea și echilibrul. Academia desfășoară și o bogată activitate didactică și de cercetare, pe teme specifice enunțate mai sus.

fost grav afectate de diminuări majore de capital *care au intrat în țară* și de reduceri drastice ale exportului, precum și de o gravă scădere a prețului la materii prime¹⁵.

Atenția sporită a Suediei contemporane acordată zonei în care se află Republica Moldova nu apare brusc, ci se bazează pe o stratificare a relațiilor istorice dintre Regatul Suediei, Polonia și Principatele Române din secolele trecute, dar și pe coordonatele politicii externe suedeze actuale, așa cum s-au definit din perspectiva relației cu politica Uniunii Europene, dar și cu interesele naționale suedeze.

Pentru Republica Moldova, suma alocată în intervalul 2007-2010 a fost de 152.985.000 coroane suedeze, prin proiecte de colaborare și dezvoltare, precum și prin intervenții umanitare și informaționale. Suedia este pe primul loc între țările europene, din punct de vedere al sumelor alocate în acord bilateral către Moldova.

Noile direcții de colaborare ale Suediei cu Republica Moldova au fost prezentate de ministrul Gunilla Carlsson în cadrul vizitei efectuate în Moldova (28-29 martie 2007), alături de directorul general al SIDA, Maria Norrfalk.

2. Prezența fondurilor suedeze de întraajutorare în Republica Moldova

Legăturile bilaterale dintre Suedia și Republica Moldova (inițiate încă din 1996) au cunoscut o dezvoltare remarcabilă în ultimii ani. Începând cu 2007, eforturile s-au îndreptat cu precădere spre procesul de preaderare al Republicii Moldova la UE. Carl Bildt, ministrul de externe suedez, a deschis la Chișinău ambasada suedeză în septembrie 2010.

Cum precizam mai sus, fondurile către Republica Moldova sunt justificate prin proiectul de sprijinire a țărilor care sunt la granița EU spre Est, printr-un segment aparte de finanțare.

Căror probleme li se adresează ajutoarele suedeze în Republica Moldova?

2. a. O parte din fonduri se adresează direct sau indirect unor *probleme de ordin economic*:

Dezvoltarea economică nu poate avea loc fără o dezvoltare a unei infrastructuri necesare. Suedia sprijină dezvoltarea drumurilor comerciale. Suedia ar fi interesată să dezvolte importul din Republica Moldova, dacă ar fi condiții de transport mai bune. O infrastructură deficitară împiedică o dezvoltare economică regională. Importul suedez din Republica Moldova este alcătuit în momentul de față, în mare parte, din produse textile, iar în ceea ce privește exportul către Republica Moldova, acesta vizează telecomunicațiile.

SIDA finanțează mai multe categorii de proiecte în Moldova:

— o ramură a proiectelor Sida oferă posibilitatea de a aplica pentru fonduri menite a încuraja țăranii să cultive ecologic (de exemplu culturi de ciuperci, roșii, dar și pește sau albine), având în vedere enorma disponibilitate pe care o oferă peisajul moldovenesc.

¹⁵ Vezi p. 52 din „Internationellt bistånd“, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/33/07/53ddf3aa.pdf>.

— un alt tip de proiect finanțat de SIDA și Banca Mondială este Proiectul RISP (*Rural Investment Program*) care se adresează persoanelor interesate în creșterea animalelor (cu precădere iepuri și găini) și are menirea de a încuraja dezvoltarea regiunilor rurale din Republica Moldova. Mare parte din cei care au apelat la consilierea RISP au fost țărani și mici întreprinzători rurali. Cu ajutorul finanțărilor din cadrul acestui proiect au fost alcătuite uniuni rurale locale, stimulându-se astfel producția locală, care ar avea drept urmare o scădere a gradului de sărăcie. Fondurile furnizate prin proiect ar avea deci ca scop atât asigurarea unor recolte prin posibilitatea cultivării pământului existent, cât și repartizarea recoltei și utilizarea acesteia.

— fondurile RIPS se adresează totodată și adaptării legislației din Republica Moldova la UE. Pentru a oferi un exemplu, ne referim la legile care să împiedice poluarea. Este bine cunoscut faptul că substanțe toxice utilizate în agricultură ajung prin pământ și ape în Marea Neagră și distrug nivelul acidului în ecosistemul marin.

2. b. O altă parte din fonduri se adresează unor probleme legate de educarea mentalului colectiv — sprijinirea procesului de reformă din Republica Moldova și încurajarea pregătirii țării pentru procesul de aderare la UE, mai ales în cadrul Parteneriatului Estic (*Östliga partnerskapet*¹⁶). Totodată fondurile se adresează dezvoltării domeniului social și al administrației.

SIDA a contribuit puternic la sprijinirea observării alegerilor din Republica Moldova din 5 aprilie 2009 și continuă să transmită ajutoare financiare în zona respectivă. Totodată Suedia este convinsă că o soluție pentru ca rata sărăciei să diminueze în Republica Moldova, ar fi integrarea acesteia în UE. În acest sens, prezența SIDA în Republica Moldova se justifică prin încercarea de a adapta societatea moldovenească la normele și criteriile de evaluare europene.

— Sida are menirea de a ajuta societatea moldovenească în procesul de reformă adoptat în cursul anului 2007. Împreună cu societatea civilă din Republica Moldova, SIDA sprijină *strategia pentru combaterea sărăciei* — un proiect pentru anii 2008-2011.

— O altă direcție a proiectelor SIDA în Moldova se referă la sprijinirea strategiilor de angajare a funcționarilor publici pe merite profesionale. Acest proiect este realizat de SIDA în colaborare cu Norvegia, Marea Britanie și Banca Mondială și se referă exclusiv la eficientizarea aparatului administrativ.

¹⁶ *Parteneriatul estic (Östliga partnerskapet)* a luat naștere în urma unor dezbateri în primăvara anului 2008, între reprezentanți ai Poloniei și Suediei. Printr-o inițiativă comună, reprezentanții celor două țări și-au propus să dezvolte și să adâncească relațiile dintre țările care au graniță în imediata vecinătate a țărilor membre ale Uniunii Europene, adică Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova, Ucraina și Belarus. Rezultatul acestor discuții s-a concretizat prin Parteneriatul Estic, care s-a lansat oficial într-o întâlnire la nivel înalt, la Praga, în mai 2009.

Pentru coordonatele parteneriatului și descrierea acestuia, vezi comunicatul Ministerului de Externe suedez: <http://regeringen.se/sb/d/2692/a/142189>.

Pentru recentele acte ale congresului Parteneriatul Estic organizat la Varșovia, în 30 sept 2011, vezi: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/124843.pdf.

Vezi și articolul: Oana Mocanu, „The Eastern Partnership — A Premise for an Enhanced EU-Eastern Neighbours Cooperation Relationship”, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1517754.

— Un alt proiect vizează instruirea primarilor și a administratorilor de comune și a modalităților prin care aceștia ar putea avea un cuvânt de spus în deciziile politice. Proiectul se referă la dezvoltarea politicilor sociale și a ajutoarelor sociale astfel încât și categoriile defavorizate să aibă acces la ajutor și suport moral și financiar.

— Există câteva proiecte care se referă la respectarea democrației și a drepturilor omului. SIDA are în acest caz mai mulți actori importanți care supraveghează printre altele și procesele decizionale publice și modul în care Moldova urmărește convențiile internaționale ale drepturilor omului. O mare parte din sumele acestor proiecte au fost alocate informării cetățenilor cu privire la drepturile pe care le au și asupra modalităților prin care ar putea să și le solicite.

— SIDA sprijină de asemenea și lupta împotriva corupției, a drepturilor minorităților, ajută și susține libertatea de opinie a presei etc. Centrul Palme din Suedia este un principal colaborator SIDA în organizarea unor întâlniri și simpozioane care să cultive opinia publică și să o informeze cu privire la problemele vieții democratice.

Un comunicat de presă la Ministerul de Externe suedez oferă publicității la 17 februarie 2011¹⁷ strategiile continuării colaborării cu Republica Moldova pentru perioada 2011-2014, semnat de secretarul de presă al Gunillei Carlsson, Evin Khaffaf.

Comunicatul de presă precizează scopurile principale ale strategiei de sprijinire a Moldovei de către Suedia. Sunt menționate următoarele direcții imediate, urgente dar și scopuri de lungă durată.

Cităm doar un fragment din acest document:

„Obiectivul general al cooperării pentru dezvoltare din Suedia și Republica Moldova pe termen lung reprezintă integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană, precum și apropierea de valorile de bază ale acesteia.

Scopul dezvoltării cooperării cu Europa de Est este reprezentat de lupta pentru democrația consolidată, dezvoltarea durabilă și echitabilă, precum și apropierea de Uniunea Europeană și de valorile acesteia. Dezvoltarea cooperării cu Republica Moldova va contribui, astfel, la realizarea obiectivului Politicii Suediei privind dezvoltarea Globală (PGU): aceea de a contribui la o dezvoltare globală durabilă și echitabilă în baza perspectivei drepturilor omului și din perspectiva oamenilor săraci“¹⁸.

În comunicat se precizează că procesul de colaborare cu Republica Moldova în dezvoltarea sa ar trebui să includă pe viitor, în măsura posibilităților și Transnistria și se va realiza în concordanță cu cerințele guvernului Republicii Moldovei și cu regulile internaționale ale dialogului și drepturilor omului.

După cum observăm, rigoarea implicării Suediei, prin efortul cetățenilor acestei țări în est și cu precădere în Republica Moldova se desfășoară cu aceeași seriozitate specifică mentalității și educației nordice. Să sperăm că fondurile alocate vor fi absorbite în mod corect și își vor găsi ecoul dorit în societatea moldovenească.

¹⁷ <http://www.regeringen.se/sb/d/14389/a/161260>.

¹⁸ Vezi: <http://regeringen.se/content/1/c6/16/12/62/fef8659d.pdf>.

BIBLIOGRAFIE

„Cooperation Relationship“, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1517754;
Gunilla Carlsson, interviu în cotidianul „Dagens Nyheter“, 27 august 2007;
Oana Mocanu, „The Eastern Partnership — A Premise for an Enhanced EU-Eastern Neighbours“;
„SIDA Partnership Forum — där goda idéer möts“, SIDA, articol nr. SIDA52628sv (<http://sidapublications.citat.se>), Edita, Härnösand, 2009.

Site-uri

<http://www.sida.se>

<http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/etc.pdf>

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/33/07/53ddf3aa.pdf>

<http://regeringen.se/sb/d/8582/a/86576>

<http://regeringen.se/sb/d/2692/a/142189>

„Internationellt bistånd“, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/33/07/53ddf3aa.pdf>

www.stralsakerhetsmyndigheten.se

vezi: www.si.se